

Samenvatting KNR van de gesprekken van religieuzen ter voorbereiding van de synode 2024

Toelichting

De Konferentie van in Nederland gevestigde Religieuzen (KNR) heeft in februari al haar leden uitgenodigd om mee te denken en praten over de thema's die door de Landelijke Werkgroep Synodaliteit zijn aangedragen. Tijdens elk van de vier regiovergaderingen, die de KNR elk voorjaar organiseert voor de religieuze instituten, is speciaal tijd genomen voor synodale gesprekken. Daarnaast hebben meer dan 20 religieuze gemeenschappen verslagen gestuurd aan de KNR van synodale gesprekken rond verschillende thema's. Daarbij kwamen ook onderwerpen aan bod die niet direct vallen onder een van de thema's in de landelijke handreiking van de Werkgroep Synodaliteit, maar wel specifiek horen bij het religieuze leven.

Thema 1: Ons gedoopt-zijn als basis van ons Kerk-zijn

Het bewustzijn vergroten van de betekenis van de doop

De doop voert ons binnen in de wereldwijde beweging van volgelingen van Jezus van Nazareth. Ze nodigt ook uit tot een levenslang proces van leren, overwegen, zich bekeren en getuigen van de Blijde Boodschap. De tijd waarin we leven vraagt om een duidelijke en zelfbewuste erkenning van onze roeping - als christen, als katholiek, als kloosterling - en de vrijmoedigheid om dat uit te dragen.

Enkele religieuzen deden de suggestie om onze doopdatum te vieren als onze nieuwe verjaardag, zoals paus Franciscus eerder eens voorstelde. Dat zou een manier kunnen zijn om ons sterker bewust te worden van de betekenis van onze doop.

Gedoopten helpen bij de ontwikkeling van hun roeping

Een gemeenschap is belangrijk en stelt je in staat samen te groeien in geloof. Goede begeleiding en vorming in het gezin en de geloofsgemeenschap zijn belangrijk, zodat ieders roeping zich kan ontwikkelen en het besef kan groeien deel uit te maken van de geloofsgemeenschap. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door ouders meer te ondersteunen in de geloofsopvoeding en meer aandacht te geven aan de catechese voor vormelingen.

Onderzoek hoe de notie van gelijkwaardigheid van alle gedoopten vertaald kan worden in passende verantwoordelijkheid op alle niveaus in de Kerk

Het Volk van God is een door God gewilde en gezegende pluriforme geloofsgemeenschap. Wij zijn geroepen om verscheidenheid te omarmen.

De fundamentele gelijkwaardigheid van alle gedoopten (wat iets anders is dan gelijkheid) nodigt uit tot oprechte openheid en bereidheid om te geven en te ontvangen van ieders rijkdom. Alle gedoopten hebben eigen gaven die ze kunnen inzetten binnen de Kerk. Te onderzoeken valt hoe er op alle niveaus in de Kerk aan gedoopten passende verantwoordelijkheden kunnen worden toevertrouwd.

Ga uit van de Geest als leidend beginsel en steun 'begeesterde' initiatieven

Sommige religieuzen geven aan dat het hen, in plaats van het gedoopt-zijn, vruchtbaarder lijkt om de Geest die verbindt als leidend beginsel te hanteren. Het is de Geest die levend maakt en bevrijdt, en groter en verrassender is dan wij kunnen denken. In contacten met andersgelovigen en niet-gedoopten ervaren religieuzen dikwijls een diepe geestverwantschap. Hoewel de onkerkelijkheid enorm is toegenomen, bleven christelijke waarden duidelijk aanwezig in de samenleving, maar dan zonder kerkelijk etiket: te denken valt aan voedselbanken, vluchtelingenwerk of milieugroepen.

Deze religieuzen vragen om openheid voor en steun aan allerlei nieuwe initiatieven die worden genomen door nieuwe religieuze gemeenschappen en 'stadskloosters'. Een groep missionarissen schreef: "Al deze nieuwe scheuten zien wij opkomen uit de verouderde stronk van het religieuze leven in Nederland en daar vinden wij aanwijzingen voor de Kerk van morgen."

Thema 2: Vorming in een missionaire Kerk

Luister naar de mensen in een geest van openheid en vertrouwen

De missie van de Kerk bestaat uit verkondiging en getuigenis. Die twee - onderwijzen en voorleven, woorden en daden - horen bij elkaar. Maar veel religieuzen zeggen dat de liefde voor medemensen de diepste grond is. Door goed te doen, getuig je van Gods goedheid en liefde voor alle mensen.

Veel religieuzen zijn tot de overtuiging gekomen dat 'missionair zijn' allereerst betekent dat je respectvol kijkt en luistert naar wat er in mensen omgaat. Als je elkaar in zo'n geest van openheid en vertrouwen ontmoet, laat je zien dat God ieder mens nabij wil zijn.

Ieder mens benaderen als drager van Christus

Samen het lichaam van Christus vormen betekent de ander als drager van Christus te benaderen en te aanvaarden in zwakheid en kwetsbaarheid, evenzeer als in sterkte en talenten; daarbij wetend dat de ander altijd een geheim is en zal blijven. Het vraagt dezelfde open houding die religieuzen ook in hun gastvrijheid naar gasten en bezoekers willen uitdragen.

Nieuwe inzichten zijn soms juist te vinden buiten onze comfortzone: vooral in contacten met mensen die gemarginaliseerd worden. Een gemeenschap van zusters merkte op: “Was het niet de ontmoeting met een Kananeese vrouw die Jezus ertoe bracht zich ook over de verloren schapen buiten het huis van Israël te ontfermen?” (Matt. 15, 21-31).

Delen uit de rijkdom van de traditie

Veel mensen zoeken naar betekenis in hun leven en verbondenheid met anderen. Daarin heeft ons geloof veel te bieden. De uitdaging is om uit de rijkdom van onze traditie datgene naar boven te halen wat voor mensen van nu van betekenis kan zijn. We kunnen als Kerk in deze hectische wereld bijvoorbeeld mensen het belang van stilte tonen; van verwondering, en ontmoeting met anderen en met God.

Ons laten verrijken door ervaringen vanuit de gehele wereldkerk

De aanwezigheid van buitenlandse missionarissen in Nederland en contacten met medereligiuzen uit andere landen maakt dat veel religieuzen een concreet besef hebben deel uit te maken van een wereldkerk. Nederlandse religieuzen wijzen op de levendige manier van vieren van medereligiuzen uit andere landen: “We kunnen leren van andere culturen waar de vorm van de liturgie niet zo strak en ingetogen is. Met grote betrokkenheid van alle aanwezigen, actievare deelname, meer spontaan waardoor er blij, aanstekelijk wordt gevierd.”

Verschillen in geloofsbeleving kunnen ook een uitdaging vormen. Zo worden theologische visies en inzichten of devotionele praktijken over en weer niet altijd goed begrepen en geaccepteerd. Te onderzoeken valt hoe we als Kerk culturele verscheidenheid ruimte kunnen bieden, naar elkaar leren luisteren en zo ontdekken wat er positief is in de wijze waarop anderen Kerk en liturgie beleven.

Zet kerkgebouwen in als ‘stille getuigen’ van het geloof

Kloosters en kerkgebouwen zijn bakens in het landschap en de bebouwde omgeving. Ook als ze een andere functie hebben gekregen, kunnen ze als het ware ‘stille getuigen’ zijn van Gods aanwezigheid, en vragen oproepen bij mensen. Zorg dat toegankelijke en passende informatie beschikbaar is en blijft voor ongelovigen, geïnteresseerden en zoekers, met de mogelijkheid om de ‘levende stenen’ (bv. in een parochie of religieuze gemeenschap) te ontmoeten.

Thema 3: Deelname aan een verwelkomende Kerk

Geef liefde voorrang op regels

Veel religieuzen beamen dat zij de fundamentele ervaring hebben deel uit te maken van de Kerk ‘in lief en leed’. Maar zij voelen mee met de pijn van naasten die hebben gebroken met de Kerk, omdat zij vanwege een echtscheiding, homoseksuele relatie of iets dergelijks, werden uitgesloten van deelname aan de sacramenten. “Als anderen uitgesloten worden, kun je jezelf ook niet welkom voelen” werd gezegd. Liefde moet voorrang hebben op regels

en wetten, werd gezegd. Blijf met mensen in gesprek. De woorden van Jesaja moeten leidend zijn: vergroot de ruimte in uw tent.

De voornaamste elementen van een verwelkomende Kerk zijn nabijheid en aandacht

De eerste zin in de regel van Benedictus is: 'Luister!' De abt/abdis heeft allereerst een luisterend oor nodig zodat de gemeenschap kan groeien in het gemeenschap-zijn. Verwelkoming is vooral een houding, met als voornaamste elementen nabijheid, aandacht en luisteren: dichtbij de mensen en hun ervaring staan, aandacht voor mensen aan de marge hebben, luisteren naar elkaar én naar God.

Mensen ruimte bieden om actief bij te dragen

De ruimte om actief betrokken te raken is wezenlijk voor een verwelkomende Kerk. We zijn sámen Kerk. Het uitnodigen en verwelkomen is een taak van alle kerkleden. Ook pastorale zorg is niet alleen een taak van gewijde voorgangers maar van elke gelovige. We zijn elkaars herder.

Werken aan openheid en soepele structuren die aansluiten bij de noden van nu

Openheid wordt genoemd als voorwaarde voor een levende gemeenschap. Waar mensen met elkaar optrekken – dus ook in de Kerk – is er behoefte aan eerlijk bespreken wat je dwars zit. Bij onenigheid is het belangrijk te luisteren, respect te hebben voor elkaar en te vergeven.

Daarnaast geven Jezus' woorden, 'Waar twee of drie samen zijn in Mijn naam, daar ben Ik,' aan dat Kerk-zijn niet gebonden hoeft te zijn aan een bepaald bouwwerk of aan een complexe organisatie. Een soepele structuur is nodig, aansluitend bij de noden van het moment.

Meer aandacht voor de spiritualiteit van religieuzen

Religieuzen voelen zich soms niet goed gezien door de kerkelijke leiding. Dit wordt bijvoorbeeld gevoeld doordat de website van het aartsbisdom bij roeping alleen gericht is op de priester- en diakenwijding. Leden van een kloostergemeenschap merkten op: "Op het 'officiële niveau' van de Kerk voelt het soms alsof we als religieuzen wat uit het blikveld zijn. De focus lijkt vaak exclusief op het parochieleven, terwijl de religieuze spiritualiteit andere dimensies naar voren kan brengen."

Thema 4: Vrouwen in het leven en de zending van de Kerk

Erkenning van de ervaringen van vrouwen in de Kerk

Ondanks de verschillende ervaringen van vrouwelijke religieuzen, zijn er duidelijk gemeenschappelijke patronen te ontwaren. De rol en de ruimte die vrouwen binnen de Kerk krijgen toebedeeld, blijken sterk afhankelijk van de persoon van de pastoor en/of de bisschop. Zusters van een internationale congregatie: "Allereerst de vele positieve ervaringen die ieder in haar leven en werken heeft opgedaan. Het ontvangen vertrouwen en

de waardering van mensen waar we mee hebben mogen samenwerken: parochianen, katholieke en protestante collega's, medezusters, pastoraal werkenden en priesters. Maar negatieve ervaringen die wijzelf of meisjes en vrouwen in onze werkomgeving hebben opgedaan, zijn eveneens talrijk en soms hartverscheurend: door de pastoor of de bisschop genegeerd worden; niet erkend of gehoord worden; respectloos en soms grensoverschrijdend behandeld worden."

Terwijl vrouwelijke religieuzen oprecht dankbaar zijn voor het werk dat veel permanente diakens, priesters en bisschoppen verrichten, signaleren zij ook de pijn die veel vrouwen lijden aan de Kerk. Het synodaal proces kan een weg zijn naar herstel door te luisteren naar wat vrouwen te vertellen hebben en hun ervaringen te erkennen.

In priesteropleidingen zou aandacht moeten komen voor bewustwording, zelfreflectie, ontwikkeling van empathische vermogens en leren aansluiten bij de beleving van mensen, in plaats van teveel nadruk te leggen op regels en wetten.

Meer inbreng van vrouwen op alle niveaus zal de Kerk verrijken

In de samenleving zien we dat vrouwen een steeds meer gelijkwaardige plaats innemen op alle niveaus. De traditioneel als 'vrouwelijk' beschouwde eigenschappen als zorg, empathie en warmte die zij inbrengen, kunnen de Kerk verrijken. Natuurlijk hebben veel mannen die eigenschappen ook, maar door samenwerking kun je een betere balans en een warmere uitstraling krijgen waarin mensen zich kunnen herkennen en welkom voelen. Veel religieuzen (v/m) pleiten ervoor de mogelijkheden te verruimen voor vrouwen om zich in te zetten op alle niveaus van de Kerk. Zij moeten ook de toerusting krijgen dit te kunnen gaan doen.

Wijding van vrouwen en de noodzaak van een fundamentele discussie over het ambt

Vrouwen die zich inzetten voor de Kerk, ook theologisch zeer hoogopgeleide vrouwen, ervaren dat zij weinig te zeggen krijgen als gevolg van de macht die priesters hebben op grond van hun wijding. Het wijden van vrouwen zou een betere machtsbalans tot stand brengen tussen vrouwen en mannen in de Kerk.

De meningen lopen wat dit betreft wel uiteen onder religieuzen. Sommigen maken zich hier niet druk om. Anderen vinden dat vrouwen op zijn minst diaken gewijd moeten worden, weer anderen zien geen enkele reden dat zij geen priester gewijd kunnen worden. Daarbij wordt ook opgemerkt dat een fundamentele discussie nodig is over het ambt, over macht en dienstbaarheid. Het kan niet de bedoeling zijn dat vrouwen zich klerikaal gaan gedragen. Door sommigen wordt geopperd dat er per regio verschillen mogelijk moeten zijn, uit respect voor de verschillende culturen en behoeften in verschillende contexten.

Betere samenwerking tussen bisdommen, parochies en kloosters als 'leden van één Lichaam'

Vrouwelijke religieuzen in een contemplatieve gemeenschap merken op dat het klerikale aspect voor hen meer op de achtergrond staat. Een groep zusters schreef: "Wij mogen leven in een autonoom klooster met een kerkelijk erkende levensvorm en professie, en ondervinden van veel kanten erkenning en waardering voor onze levenswijze. We zijn ons bewust dat wij daardoor een voorsprong hebben op andere vrouwen in de Kerk."

Een gemeenschap omschreef hun roeping "enerzijds als een stille en verborgen aanwezigheid in het hart van de wereld, anderzijds als een gastvrije en uitnodigende ruimte

waar mensen zich bij kunnen aansluiten. Ook ons zusterlijk samenleven in en vanuit Christus is een wezenlijk onderdeel van onze missie en ons getuigenis, en vandaaruit onze omgang met al degenen die wij ontmoeten.”

Enkele zaken die specifiek werden aangekaart door monialen

- Als vrouwengemeenschap zijn monialen voor de bediening van de sacramenten aangewezen op priesters, die steeds moeilijker beschikbaar zijn. Een gemeenschap merkte op dat “de grote nadruk op de eucharistieviering, bron van ons leven ondanks dat ze niet dagelijks gevierd kan worden, soms in spanning lijkt te staan met de grote waarde van de Godsontmoeting in het getijdengebed en de geestelijke lezing – de twee pijlers van ons leven. In de institutionele Kerk op nationaal niveau lijkt dit essentiële element in haar communicatie en praktijk vrijwel afwezig.”
- Verschillen in kerkelijke wetgeving voor monniken en monialen roepen vragen op.
- Vanuit meerdere gemeenschappen wordt opgemerkt dat er een gebrek is aan wederzijdse kennis, begrip en samenwerking tussen de verschillende levensvormen en geledingen van de Kerk, in het bijzonder tussen de parochies en de kloosters. “Waar we geen weet hebben van elkaar of elkaar zelfs als concurrenten zien, blijven er kansen voor groei onbenut, terwijl wij allen ledematen zijn van het ene Lichaam van Christus, geroepen om elkaar te ondersteunen en op te bouwen. In een vitale lokale Kerk horen ook kloosters thuis, die voor hun voortbestaan weer mede afhankelijk zijn van parochies, gezinnen en scholen die een voedingsbodem cultiveren waarin roepingen kunnen gedijen.”